

Uw sociale zekerheid in gevaar.

Maes, J. EPO, 2010.

De inleiding van het boek zet meteen de teneur. De auteur stelt terecht dat de sociale bescherming in België zich op een kruispunt bevindt en dat de moeilijke budgettaire situatie en de opkomende vergrijzing de sociale zekerheid onder druk (zullen) zetten. Tegelijkertijd stelt Jef Maes echter: 'Niets was of is onmogelijk. Het is een kwestie van maatschappijkeuze.' Het boek heeft als grootste verdienste dat het een aantal problemen bij naam noemt en vanuit (klassiek) linkse hoek een antwoord poogt te formuleren. Het is een verademing om vast te stellen dat de vakbonden, Jef Maes schrijft het boek wel in eigen naam, zich wat actiever in het debat mengen en ook concrete voorstellen formuleren. Tegelijkertijd blijft de auteur wel wat stil over bepaalde aspecten, maar daar kom ik later op terug.

Het boek is opgebouwd uit drie delen. Allereerst wordt kort de geschiedenis van de Belgische sociale zekerheid uit de doeken gedaan. Voor sommigen is dat een ondertussen gekend verhaal. Rond de eeuwwisseling ontstonden de 'maatschappijen van onderlinge bijstand' die later door de overheden werden gesubsidieerd. Vooral het 'Ontwerp tot Sociaal Pact' zorgde in 1944 voor een doorbraak, namelijk door de werkloosheids- en ziekteverzekering te verplichten (voorheen was een verzekering op vrijwillige basis mogelijk). Opmerkelijk is dat de overheid, aldus de auteur, al van in het begin 20 tot 30 procent van de socialezekerheidsuitgaven bijpaste. De 'alternatieve financiering' is dus geenszins een nieuwe praktijk.

Twee andere historische trends verdienen ook onze aandacht. Allereerst is er de erosie van de Belgische uitkeringen. Zoals reeds aangetoond in onderzoek

van het Centrum voor Sociaal Beleid (UA), is er over een langere periode sprake van een 'welvaartserosie' van de Belgische uitkeringen. De auteur wijst hiervoor vooral naar 'de hakbijl van centrumrechts' in de jaren '80. De daling van de gemiddelde vervangingsratio is grotendeels het gevolg van drie zaken: 1/ de grotere selectiviteit, waardoor het verschil tussen maximum- en minimum-uitkering daalde; 2/ de 'gezinsmodulering', zijnde lagere uitkeringen voor niet-gezinshoofden; 3/ de imperfecte koppeling van de uitkeringen aan de welvaart. Opmerkelijk is dat de verlaging van de uitkeringen voor samenwonenden werd doorgevoerd door de SP'er Roger De Wulf (1980), wat meteen de noemer 'hakbijl van centrumrechts' wat nuanceert. Na de jaren '80 was er vooral sprake van een langzame erosie, omdat de uitkeringen enkel gekoppeld zijn aan de gezondheidsindex en niet aan de lonen. Sinds het Generatiepact kwam hierin wat verandering door de invoering van een welvaartspakket dat de sociale partners bij elk IPA mogen gebruiken om de (laagste) uitkeringen licht te verhogen. Een andere opmerkelijke trend is de steeds moeilijkere budgettaire situatie voor de socialezekerheidskassen. Ondanks de toename van de 'alternatieve financiering' schuift de overheid steeds vaker de factuur door naar de sociale zekerheid. Een van de opmerkelijkste initiatieven op dat vlak was de 'betonnering' van de staatstoelage in de jaren '90 door Dehaene. De hoogte van die toelage werd gedurende een aantal jaar 'bevroren' op een vast, nominaal bedrag en overschotten werden niet behouden binnen de sociale zekerheid. Daarnaast werd de kostprijs van heel wat werkgelegenheidsprojecten ten laste gelegd van de sociale zekerheid, zonder dat ze hiervoor financieel werd gecompenseerd. Een voorbeeld hiervan was de 3 miljard euro verlaging van de patronale bijdragen onder paars-

groen, wat bovendien slechts beperkte werkgelegenheidseffecten genereerde.

Het tweede deel van het boek buigt zich over vier actuele thema's: de financiering van de sociale zekerheid, de vergrijzing, de 'defederalisering' van de sociale zekerheid en de 'nieuwe sociale kwesties'. Het is onmogelijk om in deze bespreking alles in detail te behandelen, hier zal ik me toelagen op de vergrijzingsproblematiek. De opmerkelijke resultaten van een enquête blijven mij bij. Onderzoek van Prof. Schokkaert (KUL) toont aan dat mensen hogere sociale bijdragen verkiezen boven een hogere pensioenleeftijd. Het toont aan dat mensen veel waarde hechten aan onze wettelijke pensioenleeftijd (65) en daar ook willen voor betalen indien nodig. Jef Maes stelt dan ook voor om de sociale bijdragen voor zowel werknemers als werkgevers te verhogen met 1 procent om op die manier de vergrijzing op te vangen en om de wettelijke pensioenen te verhogen. Het voorstel is een interessante piste, aangezien zekerheid over de toekomst van de wettelijke pensioenen de vraag naar aanvullende pensioenen kan temperen en bijgevolg ook de kost ervan. De suggestie dat op die manier de wettelijke pensioenen naar 75 procent van het laagste lonen kunnen gaan is mijn inziens wel totaal onrealistisch, wegens onbetaalbaar (toch zeker enkel met deze maatregel). Daarnaast ben ik de mening toegedaan dat deze maatregelen best gecompenseerd zouden worden door bepaalde zaken (zoals kinderbijlagen of medische kosten) uit de sociale bijdragen te halen om er zo voor te zorgen dat, vooral voor de laagste lonen, de 'sociale lasten' niet stijgen.

Het laatste deel van het boek staat vol met concrete beleidssuggesties. Voor een deel zijn dat gekende vakbondsstandpunten: uitfilteren van de lastenverlagingen, afschaffing van de notionele interestaftrek, betere inning

van de belastingen. Toch is er één beleidsaanbeveling mij bijgebleven, wegens enigszins 'gewaagd'. De auteur heeft het zo over het Matteüseffect in de kinderbijslag. Gezinnen met een hoog inkomen halen relatief veel profijt uit deze socialezekerheidstak, aangezien hun kinderen langer thuis blijven wonen. Jef Maes stelt daarom een fiscalisering van de kinderbijlagen voor. Nu worden deze niet opgeteld bij het belastbare inkomen. In zijn voorstel wordt er dus niet echt gekozen voor een selectieve kinderbijslag, maar wordt het stelsel toch 'performanter' gemaakt. Deze maatregelen zou ongeveer twee miljard euro opleveren voor de staatskas.

Kortom, het boek is mij bijgebleven als een aanrader dat heel wat voer voor discussie bevat. Toch blijf ik wat op mijn honger zitten. Allereerst is er de kwestie van werkgelegenheid, in het bijzonder voor kansengroepen (laaggeschoolden, allochtonen, ouderen ...). Hoewel de auteur expliciet verwijst naar deze problematiek, blijft hij naar mijn mening wat te veel op de vlakte. De vakbonden zijn terecht kritisch voor de piste van 'flexibele' lonen en arbeidsvoorwaarden, maar hebben ook weinig andere concrete beleidsvoorstellen. Wellicht ligt een deel van de oplossing in gerichte subsidiëring en selectieve verlaging van de sociale bijdragen voor de laagste lonen, maar daar staat dan weer een kostenplaatje tegenover. Ten tweede zijn de voorstellen op het vlak van de uitkeringen voor mij onvoldoende. Het huidig systeem van welvaartaanpassingen, sinds het Generatiepact in voege, is ontoereikend om de uitkeringen op peil te houden. Simulaties van het Planbureau tonen aan dat in de toekomst de kloof tussen lonen en uitkeringen alleen maar zal toenemen. Ten slotte heb je de vergrijzingsproblematiek. De voorgestelde maatregelen zijn mogelijk (waarschijnlijk) onvoldoende om de volledige kost van de vergrijzing op te kunnen vangen. Tegen 2030 moeten

we immers rekenen op een extra kost van 3 procent van het bnp, tegen 2050 mogelijk zelfs 6 procent. Maar zoals de auteur zelf zegt: 'niets was of is onmogelijk, het is een kwestie van maatschappijkeuze.'

Olivier Pintelon is onderzoeker bij het Centrum voor Sociaal Beleid (UA) en actief binnen het linkse forum Poliargus. Hij schrijft deze bijdrage in eigen naam.

Groene managers

Sara Parkin, The Positive Deviant. Sustainability Leadership in a Perverse World, Earthscan, 2010, 316p.

Hoe groen is een master Management aan de Vlerickschool in Gent of in Leuven? Het is een vraag waar je niet meer om heen kan, als je het boek *The Positive Deviant. Sustainability in a Perverse World* (2010) hebt gelezen van Sara Parkin. De managers die vandaag worden opgeleid tot de toekomstige leiders van bedrijven en financiële instellingen, krijgen in hun training betrekkelijk weinig te horen over duurzame ontwikkeling, laat staan over een groene economie. Of toch: *corporate responsibility and business ethics* is een van de *management skills* die je bij Vlerick kan aanleren in het kader van een algemene mastersopleiding. Maar hoe groen is zo'n vak dan echt?

Sara Parkin gelooft dat we nood hebben aan goed gevormde leiders om te bouwen aan de transitie naar een meer duurzame samenleving. Parking publiceerde vroeger veel over de prille geschiedenis en de ideeën van de groene politiek (1989-1991). Ze schreef ook een aangrijpend boek over het leven en de dood van de Duitse groene politica Petra Kelly (1994). Maar haar laatste boek staat helemaal in het teken van haar nieuwe missie: de opleiding van groene leiders, van duurzame managers.

Na een politieke carrière bij de Britse Groenen, stichtte ze samen met haar groene partijgenoten Jonathon Porritt en Paul Ekins de ngo Forum for the Future die bedrijven adviseert rond de overgang naar duurzame ontwikkeling. In dat kader zetten ze samen met de universiteit van Middlesex een eigen masterscursus op, *Leadership for Sustainable Development*. Net als Porritt ¹ gelooft Sara Parkin dat economische groei 100 procent kwalitatief kan zijn.

Het bedrog van de businessschools

Daarvoor moet ze eerst afrekenen met de verschillende stadia van *greenwashing*. Parkin maakt een vlijmscherpe analyse van wat ze 'het bedrog van de business-schools' noemt. Ze verwijst naar een ranking van de *Financial Times* van de honderd beste businessschools. Om uit te maken welke MBA-opleiding de beste is, wordt bekeken hoe groot de kans is op een hogere wedde of een promotie na het volgen van de opleiding. Managers worden opgeleid om blind de kortetermijnbelangen te dienen van aandeelhouders en elke verdere verantwoordelijkheid af te houden. Geen wonder dat de meeste van onze financiële en bedrijfsleiders op vlak van duurzaamheid absoluut ongeletterd zijn. In de toekomst kunnen leiders of managers zich dit soort van 'ongeletterdheid' op het vlak van duurzaamheid niet meer veroorloven.

Corporate Responsibility

Parkin kijkt met heel gemengde gevoelens naar de hele beweging rond *corporate social responsibility* (CSR). Ze maakt een onderscheid tussen zuiver defensieve en meer strategische vormen van CSR. In het eerste geval aanvaardt men hoogstens vormen van zelfcontrole omdat het niet anders kan (bv. na een milieuramp). In het andere geval gaat men al